

Müşk – ajap ysly gözellik serişdesi

Category: Edebi makalalar, Ertekiler, Kitapcy

написано kitapcy | 23 января, 2025

Müşk – ajap ysly gözellik serişdesi MÜŞK – AJAP YSLY GÖZELLİK SERIŞDESI

Gözellik serişdeleriniň naýbaşysy we iň gadymlarynyň biri hem müşk diýlip atlandyrylýar. Bu orta asyrlarda ähli hoşboý yslara dakylan umumy at bolupdyr. Ýöne hakyky müşk öz döwrüniň iň gymmatly gözellik serişdeleriniň biri bolup, esasan, köşk durmuşynda giňden ýaýrapdyr.

«Müşk – «Türkmen klassyky edebiýatynyň sözlüğinde-de» keýigiň belli tohumynyň göbeginden alynýan gara reňkli we ýakymly ysly madda» diýlip bellenilýär.

Öz döwründe iň gymmat sowgatlara öwürülen müşk bilen anbary altyn-kümşe barabar hasaplapdyrlar. Hatda anbar bilen müški altyndyr kümşi ölçelýän agram ölçegi bolan mysgal boýunça ölçäpdirler (bir mysgal dört gramdan gowrak), aloe we kamfora agajyny bolsa, man boýunça ölçäpdirler (orta asyrlarda bir man 812 gramdan 816,5 gram aralygy bolupdyr). Orta asyrlaryň iň meşhur alymlarynyň biri bolan Abu Aly ibn Sina öz ylmy işlerinde müšküň we anbaryň düzümi, olaryň dermanlyk ähmiýetleri, durmuşda ulanylyşy barada giňişleýin maglumatlar beripdir. Bu maglumatlar bolsa, müšküň halkyň durmuşynda hem giňden ulanylandygyny görkezýär.

Türkmen zenanlarynyň gadym wagtdan bári dowam edip gelýän zynatlanyş däpleri örän gyzykly we täsindir. Türkmen halk ertekilerinde, dessanlarda, eposlarda, rowaýatlarda, nusgawy şahyrlarymyzyň şygrylarynda gyz-gelinlerimiziň zynaty hakda baý maglumatlar bar. Şahyrlarymyz dürli çeper meňzetmeler, deňeşdirmeler, aňlatmalar arkaly gyz-gelinlerimiziň zynatlanyşyny beletlik bilen beýan edipdirler.

Yssy howa şertlerinde gülap suwlary, dürli hoşboý ysly müşkler sepilende, onuň ynsan deri bilen gatyşýandygyny we öz mylaýym,

ýakymly ysyny ýitirýändigini bilýänsiňiz. Şonuň üçin zenanlar tomus paslynda hoşboý yslary sepinmekden, köplenç, gaçarak duranlaryny kem görmändirler. Şeýle ýagdaýyň önüni almak üçin, gadynda zenanlar başgarak usullary ulanypdyrlar. Zenanlar müşki, anbary sepinmän, eýsem, ony ýüpek mata siňdirip, gupbanyň, tumaryň, düwmejikleriň gözlerine ýerleşdiripdirler. Hoşboý yslaryň şol şaý-seplerden töwerege ýaýrap durmagy üçin bolsa, gupbada, tumarda ýörite ýasalan turbajyklary gözenekli gapak bilen bekläpdirler. Egerde gupbada, tumarda, düwmejiklerde ýerleşdirilen gülaply matalar gurasa, oňa ýenede hoşboý yslary ýada ýönekeý, mylaýym suwy damdyrypdyrlar. Şeýle edilende, ol ýenede kükäp başlapdyr. Şaý-seplerde ýerleşdirilensoň, müşkler ynsan deri bilen garyşmandyr we öz hoşboý ysyny uzak wagtlap üýtgetmän saklapdyr. Elbetde, gupbanyň depesindeki turbajygy gyzlar başyna jyga gysdyrmak üçin, tumaryň aşak etegindäki turbajygy bolsa, dogra salmak üçinem ulanypdyrlar. Türkmen zenanlarynyň zynatly dünýäsi örän geň-enaýy täsinliklerden doly bolup, geçmişde zenanlar olardan gowy baş çykaryp bilipdirler. Häzirki zamanda türkmen zenanlarynyň dakynýan şaý-seplerinde, esasan hem, gupbada, tumarda, düwmelerde şol däpleriň yzlary mese-mälim bildirip dur. Ýeri gelende aýtsak, şol usullary häzirki zamanda hem üstünlikli dowam etdirmek boljak. Özide amatly ýeri, şol şaý-sepleri aýran mahalyň müşk ysynyň hem aýrylýanlygydyr. Hiç bir zenany müşk-anbarsyz göz önüne getirmek mümkin däldir. Müşk salnan bukjalar has-da göze gelüwli, gelşikli görünyär. Şonuň üçin häzirki döwürde hem durmuşa çykjak gyzyň bukjasyna bezeg berýän müşk, anbar gutulardyr. Dürli hoşboý ysly gutular salnan toý sebetleri gyz bukjasynyň gelşigidir.

Maýa BABAYEWA,

Magtymguly adyndaky TDU-nyň mugallymy. Edebi makalalar